

Etkinlik Temelli İLKOKUMA ve YAZMA ÖĞRETİMİ

Ali Göçer

2015 Türkçe Programına
Göre Düzenlenmiş
3. Baskı

Doç. Dr. Ali GÖÇER

ETKİNLİK TEMELLİ İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİ

ISBN 978-605-364-787-4

DOI 10.14527/9786053647874

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti. ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt

ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında

yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları

satın almamasını diliyoruz.

2015 Türkçe Programına Göre Düzenlenmiş 3. Baskı, Eylül 2016

Yayın-Proje: Elif Turanlıoğlu Bultan

Dizgi-Grafik Tasarım: Pegem Akademi

Kapak Görseli: Pegem Akademi Yayıncılık

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284. Sokak No: 105

Yenimahalle/ANKARA

(0312-394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖZ GEÇMİŞ

Kayseri’de doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Kayseri’de tamamladı. Selçuk Üniversitesi Niğde Eğitim Yüksekokulu ve Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Adıyaman ve Kayseri illerinde Sınıf ve Türkçe öğretmenliği yaptı. Öğretmenliği sırasında MEB Hizmetiçi Eğitim Dairesinin düzenlemiş olduğu Türkçe Öğretimi ve Metotları Kursu; Türkçe Öğretimi Yöntem ve Teknikleri Semineri; Türkçe Programını Değerlendirme Semineri vb. faaliyetlere katılarak Türkçenin eğitimi ve öğretimi konusunda bilgi ve deneyimini artırmaya çalıştı. 1999 yılında Ordu’da düzenlenen Türkçe Öğretimi Formatörlük Kursu’na katılarak Formatör Türkçe Öğretmeni oldu.

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Bilim Dalında yüksek lisans, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalında doktora çalışmasını tamamladı. 2006-2009 yılları arasında Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında çalıştı. 2009 yılından beri Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde çalışmaktadır.

Araştırma ve inceleme yazılarıyla yazmış olduğu şiirleri Yörtürk, Erciyes, Mavi Yeşil, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Öğretmen Dünyası, Güneysu, Radikal İnternet, Dil Dergisi, Millî Eğitim, Türk Dili gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. Yazarın, elinizdeki kitaptan başka Konuşmamızı Süsleyen Etkili ve Güzel Sözler, Konuşmamızı Süsleyen Tarihî ve Edebî Anekdotalar adlarında iki derleme çalışması ile Türkçe Öğretimi, Yazma Uğraşı-Yazma Eğitimi, Türkçe Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme adlarında üç kitabı bulunmaktadır. Ayrıca İlköğretimde Türkçe Öğretimi, Yazma Eğitimi ve Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı adlı kitaplarda da üç kitap bölümü yazarıdır.

Yazar, ilkokuma ve yazma öğretimi, Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme, Türkçenin ikinci dil olarak öğretimi ile başta yazma becerisi olmak üzere temel dil becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesi amacıyla eğitsel ve akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

Anneme...

ÖN SÖZ

Okuma ve yazma eğitimi verecek öğretmenlerin belli bir düzeyde pedagojik yeterliğe sahip olması gerekir. Gerek hedef kitlenin özellikleri gerekse ilkokuma ve yazma öğretim alanı bu pedagojik alt yapıyı zorunlu kılmaktadır. Öğrenciler ilköğretim birinci sınıftaki okuma yazma eğitimi ile hayatları boyunca işlerine yarayacak becerileri edinmiş olacaklardır. Öğretmenlerin bu denli kritik bir dönemi içine alan ilkokuma yazma öğretim döneminde birikimlerini iyi kullanmaları, yaratıcılıklarını göstermeleri gerekmektedir. Bu, hem onların meslekî verimlilikleri açısından hem de ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin hayatlarında en temel beceri olan okuma ve yazmayı edinmeleri açısından oldukça önemlidir.

İlköğretim birinci sınıfta önemli bir eğitim etkinliği olan ilkokuma ve yazma öğretimi ile ilgili temel bilgilerin verildiği bu çalışma ile öğretmen adaylarının bilgilendirilmesi, gerekli bilgilerin kazandırılması ve deneyimlerinin artırılmasıyla pedagojik yeterliğe ulaşmaları amaçlanmıştır.

İlkokuma ve yazma öğretiminde gerçekleştirilecek etkinliklerin hangi aşamasında nasıl bir tekniğin kullanılacağına dair temel ipuçlarını içeren bu çalışma, sekiz ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, ilkokuma yazma öğretiminin tarihsel gelişimi ve kullanılan öğretim yöntemlerine değinilmektedir. İkinci bölümde ilkokuma yazma öğretiminin önemi, amaçlar ve kazanımlar üzerinde durulmuştur. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde ses temelli cümle yöntemi üzerinde durulmakta ve uygulama çalışmaları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Beşinci bölümde serbest okuma ve yazma döneminde Türkçe dersi işleniş basamakları (öğrenme ve öğretme süreci etkinlikleri) açıklanmaktadır. Altıncı bölüm, ilkokuma ve yazma öğretiminde kullanılan araç ve gereçleri, yedinci bölüm de ilkokuma ve yazma öğretiminde öğrenci başarısının belirlenmesi ile ilgili bilgileri içeren bölümlerdir.

Çalışmanın daha anlaşılabilir ve faydalanılabilir olması için her bölüm kendi içerisinde alt başlıklar hâlinde genişletilerek açıklanmıştır. Bilgi, deneyim ve değişik materyallerle zenginleştirilmiş etkinlikler önerilerek öğrencilerin derse katılımını sağlama ve daha verimli çalışma ortamı oluşturma hedeflenmiştir. Kuramsal bilgiler yanında uygulanabilir etkinlik örneklerine yer verilerek ilkokuma ve yazma öğretiminde hedeflenen kazanımların daha kolay edindirilebileceği düşünülmüştür. İlkokuma ve yazma öğretimini yürütecek öğretmenlere ufuk vermesi ve yapacakları çalışmaların zihinlerinde şekillenmesine katkı sağlayacağı düşünülen bir ilkokuma ve yazma öğretim günlüğü çalışmanın sonunda verilmiştir. Ayrıca, ses temelli cümle yönteminin her aşamasında resim ve örnek öğrenci çalışmaları kullanılarak öğretimde görsel materyallerden yararlanmanın önemine işaret edilmiştir.

Kitabı hazırlamamda ilkokuma yazma öğretmen günlüğü ve ses temelli cümle yönteminin her aşamasına yönelik örnek öğrenci çalışmalarıyla bana katkı sağlayan 2007-2008 Öğretim yılı Kayseri Habibe Taş İ. O. 1-C sınıfı öğretmen ve öğrencilerine teşekkür ederim. Ayrıca, 2007-2008 Öğretim yılı Niğde Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği 3-A ve 3-G sınıfından kitaba katkısı olan değerli öğretmen adaylarına teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Çalışmamın, ilgili herkese yararlı olması dileğiyle...

Dr. Ali GÖÇER

Eylül - 2008, Esenyurt / Kayseri

İKİNCİ BASKI İÇİN ÖN SÖZ

Günümüz dünyasında milletlerin dünya sahnesinde varlığını koruması ve uygarlığın oluşumuna katkıda bulunabilmesi, çağın gereklerine uygun insan tipine sahip olmalarına bağlıdır. Bu bağlamda okuyan, düşünen ve üreten bireylerden oluşan bir toplum olmak kaçınılmaz hâle gelmiştir. Bütün bunlar için toplumumuzda okuyan, okudukları üzerinde düşünen ve düşündüklerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacını hisseden bireylere ihtiyaç vardır.

Toplumda çağın gereklerinin farkında olan ve sosyal, bilişsel ve duyuşsal niteliklere sahip geleceğin insan tipini yakalamada bireylere sunulan eğitimin büyük bir önemi vardır. Eğitim sisteminde ise, tüm eğitim kademelerini etkileyen ilkökul dönemi farklı bir işleve ve öneme sahiptir. İlkokul döneminin üzerinde durulması gereken en önemli kademesi ise, aile ortamından tamamen farklı bir çevreye geçişin başlangıcı olan ilkökul birinci sınıf sürecidir. Öğrenciler hem sosyal ortam bakımından farklı bir sürece girmekte hem de tüm eğitimini etkileyebilecek olan öğrenme sürecine muhatap olmaktadır. Bu kademedeki öğrenme ve öğretme sürecinin temel uygulamalarının başında ilkökuma ve yazma çalışmaları gelmektedir. Aslında birinci sınıf öğretmenin gerçekleştirdiği etkinliklerle sadece öğrencilerde okuma ve yazma mekanizmasının işletilmesi sağlanmamakta, aynı zamanda ilkökuma ve yazma çalışmaları ile tüm eğitim kademeleriyle sürdürülecek olan öğrenim hayatının inşasının temelleri de atılmış olmaktadır.

Kitabı hazırlamamda ilkökuma yazma öğretmen günlüğü ve ses temelli cümle yönteminin her aşamasına yönelik örnek öğrenci çalışmalarıyla kitaba katkı sağlayan 2007-2008 Öğretim yılı Kayseri Habibe Taş İ. O. 1-C sınıfı öğretmeni Ayla GÖÇER ve öğrencilerine teşekkür ederim. Ayrıca Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği 2007-2008 Öğretim yılı 3-A ve 3-G sınıfından kitaba katkısı olan ve şimdilerde öğretmenlik yaşamını sürdüren sınıf öğretmenlerine teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Çalışmanın, ilkökuma ve yazma ile ilgilenenlere yararlı olması dileğiyle...

Doç. Dr. Ali GÖÇER

Ağustos - 2014, Erenköy / Kayseri

ÜÇÜNCÜ BASKI İÇİN ÖN SÖZ

21. yüzyılda bireylerin bilgi sahibi olmalarından çok, kazanılan bilgiyi özümseyen ve beceri olarak sergileyebilen bireylere ihtiyaç vardır. Öğrencilerimizin, gelişmiş ülkelerin gençleriyle yarışabilecek bir yeterlikte yetiştirilmesi, onlara sunulan eğitim ortamlarındaki fırsatlarla mümkündür. Öğrencileri kendi gizil güçlerinin farkına vararak yeterliklerini geliştirip sergileyebildikleri eğitim ortamlarında, özgüven sahibi, sorumluluk almaktan kaçınmayan, kendisiyle ve çevresiyle barışık bireyler olarak yetiştirmek zorunluluğu vardır.

Öğrencilerin, okur yazarlık, kültürel ve toplumsal değere sahip temel bilgiler yanında karar verme, problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, işbirliği ve iletişim gibi 21. yüzyıl becerileriyle donatılmış bir şekilde meslek ve sosyal yaşama hazırlanmış; merak, empati, girişimcilik, kişisel ve sosyal değerlere önem veren bir anlayışla yetişmesi eğitimde göz önünde bulundurulması gereken en öncelikli amaç olmuştur. Bütün bu becerileri kazandırarak okuyan, okudukları üzerinde düşünen ve düşünüp hayal ettiklerini farklı zeminlerde dile getiren üretici bireyleri yetiştirmenin yegâne yolu eğitimidir.

Bireylerin içinde yer aldıkları çeyrek asra yakın eğitim sürecinin en kritik aşaması ilkokul dönemidir. Özellikle ilkokuma ve yazma öğretiminin gerçekleştiği temel eğitimin ilk yılı, bireye kazandırılacak bilgi, beceri, tutum, anlayış ve farklı bakış açıları bakımından çok daha önemlidir. İşte bu açıdan ilkokuma ve yazma öğretimi çalışmaları, sıkıştırılmadan, sürece yayılmış bir şekilde yaşama dönük becerilerin de gelişimini sağlayacak bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Elinizdeki bu kitap, ilkokul döneminin ilk yılında öğrencilere ilkokuma ve yazma becerisi kazandırma yanında duyma, düşünme, empati kurma, iletişim becerisi kazanma, iş birliği ve etkileşim içerisinde çalışma gibi birçok dilsel, zihinsel ve sosyal becerilerin de kazandırılmasına zemin olacak etkinlikleri içermektedir.

Çalışmanın, ilkokuma ve yazma öğretimi ile ilgili herkese yararlı olması dileğiyle...

Doç. Dr. Ali GÖÇER

Eylül - 2016, Erenköy / Kayseri

İÇİNDEKİLER

Öz Geçmiş	iii
Ön Söz.....	v

1. BÖLÜM İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İlkokuma ve Yazma Öğretiminin Tarihsel Gelişimi	1
İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Kullanılan Öğretim Yöntemlerine Kısa Bir Bakış.....	4
Senteze Dayalı Yöntemler.....	4
Harf (Alfabe) Yöntemi.....	4
Ses (Fonetik) Yöntemi	5
Hece Yöntemi.....	6
Analize Dayalı Yöntemler.....	6
Sözcük Yöntemi.....	6
Cümle Çözümleme Yöntemi	7
Öykü (Metin) Yöntemi.....	8
Karma (Eklektik) Yöntemler.....	9

2. BÖLÜM İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNİN ÖNEMİ, AMAÇLAR VE KAZANIMLAR

İlkokuma ve Yazma Öğretiminin Önemi.....	11
İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencisinin Karakteristik Özellikleri.....	12
Okul Öncesi Eğitim ile Aile İlgisinin İlkokuma ve Yazma Öğretimine Katkısı.....	16
Okul Öncesi Eğitim ve İlkokuma ve Yazma Öğretimi	16
Aile İlgisinin İlkokuma - Yazma Öğretimindeki Yeri ve Önemi	17
İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Teşvik Sistemi	18
İlkokuma ve Yazma Öğretiminin Amaçları.....	19
İlkokuma ve Yazma Öğretimi ile İlgili Kazanımlar	21
İlköğretim Birinci Sınıf Kazanımları	22

3. BÖLÜM

SES TEMELLİ CÜMLE YÖNTEMİ

Ses Temelli Cümle Yöntemi	27
Ses Temelli Cümle Yönteminin Özellikleri	28
Ses Temelli Cümle Yönteminin İlkeleri	30
Ses Temelli Cümle Yönteminde Önemli Aşamalar	31
1. İlkokuma ve Yazmaya Hazırlık	31
Genel hazırlık	31
Okumaya hazırlık	33
Yazmaya hazırlık	35
2. İlkokuma - Yazma Çalışmalarına Başlama ve İlerleme	39
Sesi Hissetme ve Tanıma	39
Sesi Okuma ve Yazma	42
Sesten Hece, Kelime, Cümle ve Metin Oluşturma	46
3. Bağımsız Okuma ve Yazma	47
Ses Temelli Cümle Yönteminin	
Uygulamalarına Yönelik Açıklamalar	47
İlkokuma Yazma Öğretimi ve Bitişik Eğik Yazı	48
Ses Temelli Cümle Yöntemine İşlerlik	
Kazandırabilecek Yaklaşım ve Teknikler	51
Öğrenme - Öğretme Sürecinde Kullanılabilecek Strateji ve Teknikler	52
Sunuş Yoluyla Öğretme Yaklaşımı	52
Buluş Yoluyla Öğretme Yaklaşımı	53
Bireye Özgü Öğretim Yaklaşımı	53
Yapılandırmacı Yaklaşım	55
Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretme Ortamının Özellikleri	56
Yapılandırmacı Anlayışta Öğretmenlerin Rollerini	57
Yapılandırmacı Anlayışta Öğrencilerin Rollerini	58
Yapılandırmacı Yaklaşım ve İlkokuma ve Yazma Öğretimi	58
Gösterip Yaptırma Yöntemi	60
Grupla Öğrenme Tekniği	60
Oyunla Öğrenme ve Öğretme Çalışmaları	61
Kalıcı Öğrenme Amaçlı Görevlendirmeler	61

4. BÖLÜM SES TEMELLİ CÜMLE YÖNTEMİNDE UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Sesi Hissetme	63
Sesi Tanıma, Ayırt Etme	63
Sesi Okuma ve Yazma	63
Seslerden Hece, Hecelerden Kelime, Kelimelerden Cümleler Oluşturma.....	63
Metin Oluşturma	63
Okuryazarlığa Ulaşma	63
Birinci Grup Sesler	64
<i>e</i> sesi	65
<i>l</i> sesi.....	73
<i>a</i> sesi	87
<i>n</i> sesi	96
İkinci Grup Sesler.....	106
<i>i</i> sesi	107
<i>t</i> sesi	119
<i>o</i> sesi.....	128
<i>b</i> sesi.....	139
<i>u</i> sesi	146
Üçüncü Grup Sesler	154
<i>k</i> sesi.....	155
<i>ı</i> sesi	165
<i>ç</i> sesi.....	173
<i>ö</i> sesi.....	185
<i>ş</i> sesi	192
<i>ü</i> sesi	201
Dördüncü Grup Sesler.....	210
<i>m</i> sesi	211
<i>d</i> sesi.....	223
<i>ğ</i> sesi.....	232
<i>y</i> sesi	239
<i>c</i> sesi	249
<i>z</i> sesi.....	257

Beşinci Grup Sesler	267
ç sesi	268
g sesi	275
p sesi	283
h sesi	288
Altıncı Grup Sesler	296
f sesi	297
u sesi	303
ğ sesi	309
j sesi	315

5. BÖLÜM

SERBEST OKUMA ve YAZMA DÖNEMİNDE TÜRKÇE DERSİ İŞLENİŞ BASAMAKLARI (ÖĞRENME ve ÖĞRETME SÜRECİ ETKİNLİKLERİ)

Okuryazarlığa Ulaşma	321
Temel Dil Becerilerinin Geliştirilmesinde Bütünlük İlkesi ve Dinleme, Konuşma, Serbest Okuma - Yazma Çalışmaları	323
Serbest Okuma ve Yazma Döneminde Ders İşleniş Basamakları (Öğrenme ve Öğretme Süreci Etkinlikleri)	325

6. BÖLÜM

İLKOKUMA ve YAZMA ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER

Eğitimde Bilgi Teknolojisinden Yararlanma	335
Öğretim Materyalinin Seçimi	336
Öğretim Materyallerinin Yararları	337
Öğretim Materyallerinin Çeşitleri	337
a. Modern Öğretim Materyalleri	337
b. Klasik Öğretim Materyalleri	341
c. Diğer Araç ve Gereçler	342
ç. Okuma ve Yazma Becerisini Geliştirmede Pedagojik Bir Malzeme Olarak Değişik Edebi Ürünler	345
İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Çocuk Oyunlarından Yararlanma	357

7. BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE

ÖĞRENCİ BAŞARISININ BELİRLENMESİ

İlkokuma Yazma Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları	361
Ölçme ve Değerlendirmede Amaç.....	364
Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarını Yürütme	365
İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Öğrenci Gelişim Durumunun Belirlenmesi	366
İlkokuma - Yazma Öğretim Aşamalarında Değerlendirme	369

EK

İlkokuma ve Yazma Çalışmalarında Mutlu Son: Okuma Bayramı.....	390
KAYNAKÇA	421

1. BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İlkokuma ve Yazma Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Bir dilin ses birimlerini ve sesbirim öbeklerini aktaran, belirli bir sıraya göre dizilmiş, belli sayıda harflerin bütününe gösteren yazılı göstergeler sistemine *Abece* ya da *Alfabe* diyoruz. *Abece*, *Türkçenin ilk üç harfinden (a, b, c) oluşan, sesleri ve seslerin göstergesi olan harfleri kapsamaktadır. Bundan önce yaygın olarak kullandığımız Arap Alfabeti, yazı sisteminin birinci harfi 'elif', ikinci harfi 'be' olduğu için buna Elifba deniyor* (Güleryüz, 2004, s. 35-36). *Alfabe* sözcüğü, Grek Alfabeti'ndeki harflerin birincisinin adı olan *Alfa* ve ikincisinin adı olan *Beta* sözcüklerinin birleşmesiyle oluşturulmuştur (Uslay, 1975, s. 8).

Köklü bir tarihi olan ulusumuzun tarihin ilk zamanlarından beri bazı yazıları kullandığı bilinmektedir. M.Ö. IV. yüzyılda Sümer Türkleri ilk defa çivi yazısını bulup kullanmışlardır. Gelişmiş yazısı olarak ilk alfabeyi Göktürkler'de görüyoruz (Uslay, 1975, s. 8). Bengütaş Edebiyatı da denilen Orhun Yazıtları, Göktürkçe ile yazılmıştır. Göktürkçeden sonra bir süre Uygurca kullanan Türkler, uzun sürecek bir dönem için Arap Alfabeti'ni kullanmışlardır.

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanmakta olduğumuz Arap Alfabeti'nin değiştirilmesine yönelik tartışmalar başlamış, Antepli Münif Efendi 1862 yılında Arap Alfabeti'nin ıslah edilmesini ve daha sonra Latin harflerine geçilmesi gereğini dile getirmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra 26 Haziran 1926'da büyük önder Atatürk'ün emirleriyle oluşturulan *Dil encümeni* 29 harfli alfabeyi tasarlamış, Atatürk 9 Ağustos 1928 günü Sarayburnu'nda halka yaptığı konuşma ile Latin harfli alfabeyi halkın öğrenimine sunmuştur. 3 Kasım 1928 Tarih ve 1353 Sayılı *Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiatı* isimli yasa ile yasal dayanak sağanmıştır. 1 Aralık 1929

tarihinden sonra bütün gazeteler yeni yazı ile çıkmış, devletin tüm resmi işlemleri Latin harfleriyle yürütülmüştür (Serin, 2003, s. 18).

Daha çabuk ve daha kolay öğrenilebilen bir yazıya olan gereksinme sonunda Cumhuriyet devrinde Latin Alfabesi temel alınarak dilimize uymayan harflerin çıkarılması ve uygun olanların eklenmesiyle 29 harflik yeni Türk Alfabesi hazırlanmış (Uslay, 1975, s. 8) ve 1 Kasım 1928 tarihinden itibaren yeni Türk Alfabesi'ne geçilmiştir.

1852 yılında Kayserili Dr. Mehmet Rüştü Arapçada bulunmayan 'p, ç, j' gibi harfleri bu alfabeyle ekleyerek ilk alfabe çalışmasını geliştirmiştir. Bu alfabenin özelliği *hareketli nesnelerle harflerin verilmesidir*. Harfler at, kurt, kuş vb. varlıklara benzetilerek öğretilmeye çalışılmıştır.

Hakkında Galatasaray Lisesi öğretmeni olduğundan başka bir bilgiye rastlamadığımız Hafız Refi, önce resimsiz, 1874'te (H. 1291) de resimli olarak, **Resimli Elifbâ-yı Osmanî** adıyla bir kitap yayınlamıştır. Kitap, Galata'da Neologos Matbaasında basılmıştır. 96 sayfa olan bu kitaba 8 kuruş fiyat konmuştur.

Bizim tesbitlerimize göre, eğitim tarihimizdeki resimli ilk Türkçe alfabe ve okuma kitabı budur.

Kitap, alfabenin tanıtılmasından ve bir çok kelime ile cümlelerin öğretilmesinden sonra, hemen hepsi hayvanlarla ilgili okuma parçalarına geçmektedir. Bu okuma parçaları öğrencilerin

ilgisini çekecek ve onu sürükleyecek biçimde yazılmıştır.

Alfabe ve okumayı öğretme yöntemi

Kitapta Osmanlıca alfabe tam olarak, yani Arapça ve Kur'an alfabesinde bulunmayan P, Ç, J harfleri de gösterilerek verilmiştir. Bundan, bu kitabın Kur'an okumayı öğretmek için yazılmadığı ta başından anlaşılmaktadır. Bu kitapta, okuma öğretilirken, harfleri heceleyerek sökme ve okumaya dayanan yöntem bırakılmış ve yani harf ve kelimeleri hecelemeden kendi sesleri ile okuma yöntemi benimsenmiştir.

Bu yöntem, o tarihlerde, başta Selim Sabit Efendi olmak üzere bazı eğitimcilerce benimsenmeye başlamıştır (Akyüz, 2000, s. 2).

Avrupada öğrenim gören Selim Sabit Efendi 1874 yılında harflerin *ses yoluyla* öğretildiği ve okuma - yazmanın birlikte sürdürüldüğü bir yöntem geliştirmiştir. Sabit Efendi 'p, ç, j, k' gibi harfleri ekleyerek geliştirdiği alfabeyi *Elifba-i Osmanî* adlı kitabıyla tanıtmıştır.

1916 yılında Kâzım Nâmi Duru, anlamlı sözcüklerin çözümlenmesi ve elde edilen ses birimlerinin birleştirilmesi ile yeni sözcüklere ulaşılmasına dayanan *Çözümlemeli - Bireşimli* yöntemden bahsetmiş ve bu yöntemi uyguladığını belirtmiştir.

1918 yılında, Nüzhet Sabit, *Elifba Meselesi* adlı makalesi ve *Kelime Usulü ve Elifba* adlı kitabıyla *cümle yöntemi ile okuma yazma öğretimi*ni ilk kez ortaya atmıştır. Nüzhet Sabit'in ortaya koyduğu bu yöntem, 1920'li yıllardan 1968 yılına kadar geçen zaman diliminde eğitimciler tarafından sıklıkla kullanılan, bu tarihten sonra da 1968 ilkokul programı ile yasal boyut kazanarak 2005 yılına kadar zorunlu olarak uygulanan bir yöntem olmuştur. Yani, Nüzhet Sabit'in ortaya koyduğu yöntem, cümle çözümleme yönteminin prototipi sayılabilir.

Yöntem konusunun uzun uzadıya tartışıldığı 1920'li yıllarda okuma ve yazma öğretimi konusunda ulusal bir kongre düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. 1924'te İstanbul'da ilkokuma yazma konusunda düzenlenen *Alfabe Kongresi*'ne dönemin seçkin eğitimcileri katılmıştır. Uzun tartışma ve fikir alışverişinden sonra kongre çalışmaları sona ermiştir. Kongre sonrası iki görüş öne çıkmıştır. Bunlardan biri, *kelime bireşim ve çözümleme yönteminin uygulanması*, diğeri ise, *ses ya da sözcük yöntemlerinden birinin seçilerek uygulamasında, inisiyatifin öğretmene bırakılması* görüşü.

1926 yılından itibaren cümle ve kelime çözümlemesine dayalı bireşim ve çözümleme çalışmaları ile öğrencilere okuma yazma mekanizması kazandırılmaya çalışılmıştır.

Nihayet 1 Kasım 1928'de halka okuma - yazmanın kolay ve kısa zamanda kazandırılması için Türkçenin ses yapısına uygun olan Latin Alfabesi'ne geçilmiştir. Bu geçiş döneminde Türk Dil Encümeni tarafından 1928 yılında hazırlanmış olan yeni Türk Alfabesi levhasında, harfler, Latin Alfabesi esasına göre hem dik temel büyük-küçük harfler hem de eğik el yazı harfleri yan yana verilmiş ancak açıklamalar Arap harfleri ile yapılmıştır.

1926 yılından 1968 yılına kadar sözcük çözümleme ve karma yöntemler kullanılmış, bu tarihten sonra kısa cümlelerin kelimelere, kelimelerin hecelere ve hecelerin içindeki harflerin seslerinin sezdirilmesine dayanan çözümleme yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. Çözümleme yöntemi 1926 - 1968 yılları arasında karma yöntem uygulamaları arasında zaman zaman başvurulan bir yöntem olmuş, 1968 ilkokul programı ile uygulanması yasal olan bir yöntem hüviyeti kazanmış ve 2005 yılında ses temelli cümle yöntemine geçilinceye kadar uygulanmıştır.

En son, tüm gelişmiş ülkelerde uygulanmakta olan *Ses Temelli Cümle Yöntemi* 2005'te 2563 Sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanarak yürürlüğe giren bir yönetmelikle uygulamaya konulmuştur. Yapılandırmacı yaklaşım, çoklu zekâ kuramı gibi yaklaşımlar doğrultusunda hareket edilmesi ve öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınması ses temelli cümle yönteminin önemli özellikleri arasındadır. *Ses Temelli Cümle Yöntemi* pilot bölgelerde uygulandıktan sonra 2005 - 2006 eğitim ve öğretim yılında tüm Türkiye'de uygulanmaya başlanmıştır.

Görülüyor ki, ses yönteminden cümle yöntemine varıncaya kadar ülkemizde okuma ve yazma öğretimi konusunda birçok yöntem denenmiştir. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren okuma yazma öğretimi konusunda yöntem arayışları hat safhaya ulaşmış, yöntem konusu, o yıllardan sonra eğitimcilerin sürekli üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Gerek çözümleme yönteminin, gerekse ses temelli cümle yönteminin ilk örnekleri bu geçen uzun zaman diliminde eğitimciler tarafından ortaya atılarak uygulanmıştır. Nitekim 1874 yılında Selim Sabit Efendi, harflerin *ses yoluyla* öğretildiği bir yöntem geliştirdiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda bu görüş, yapılan alfabe kongresinde uygulanabilecek yöntemler arasında sayılmıştır. Ve nihayet bütün bu uygulamaların sonucunda okuma yazma öğretiminde ses temelli cümle yönteminin uygulanmasına karar verilmiştir.

İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Kullanılan Öğretim Yöntemlerine Kısa Bir Bakış

Ülkemizde ilkokuma öğretiminde şimdiye kadar birçok yöntem kullanılmıştır. Son olarak uygulanmakta olan *çözümleme yönteminden* vazgeçilerek *ses temelli cümle yönteminin* uygulanmasına başlanmıştır. Geçmişten günümüze kullanılmış bulunan yöntemleri uygulaniş mantığına göre aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür.

Senteze Dayalı Yöntemler

Senteze dayalı yöntemler, kelimenin temel yapısı olan harf ve hecelerin tanıtılması, daha sonra tanınmış olan harf ve hecelerden oluşan kelime ve cümlelerin okunmasına geçmeyi esas alan yöntemlerdir. Bu yöntemlerin akıcı, anlamlı ve hızlı bir okuma becerisi kazandırmada yeterliliği tartışılmaktadır.

Harf (Alfabe) Yöntemi

Bu yöntemin temel ilkesi, kelimeleri okumak için önce harfleri tanımak gerekir. Öğrencilere 'adan 'z'ye kadar bütün harfler sıra ile öğretilir. Tekrar çalışmalarıyla bütün harflerin adları ve büyük-küçük yazılışları öğretildikten sonra iki harf birleştirilerek heceler oluşturulur. Giderek üç ve dört harfli hecelerin öğre-